

Landskap: Småland. Upptecknat av: Folke Neij
Härad: Tveta. Adress: Sjöbergs Egendom, Tenhult.
Socken: Lekeryd. Berättat av: Johan Karlsson, Uddebo.
Uppteckningsår: 1935. Född år 1863 i Öggestorp.

Uppteckningen rör F I S K E I: R E D S K A P.

Upplysninger om meddelaren.....	sid. 1.
Fiskevatten.....	" 2.
Avstängningar.....	" 2.
Flyttbara fiskfällor.....	" 3.
Självfångande nät.....	" 4.
Notar.....	" 6.
Håvar.....	" 7.
Krokfiske.....	" 8.
Ljustring.....	" 12.
Klubbnig.....	" 14.
Skjutning.....	" 14.
Sprängning.....	" 14.
Snarning.....	" 14.

Skriv endast på denna sida!

15 sid.

4624

Uppllysningar om meddelaren:

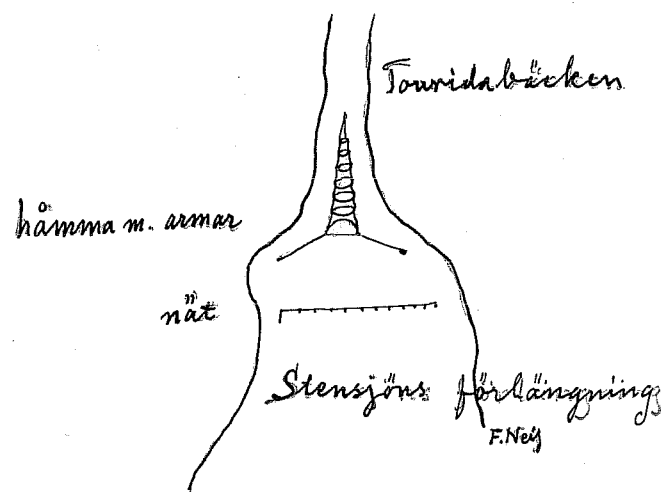
Lägenhetsägaren och nätbindaren Johan Karlsson, Uddebo, Lekeryds socken, Tveta härad, Jönköpings län, är född 1863 och har sedan ungdomen under namnet Johan i Uddebo varit känd som nätbindare. Som kunnig och framgångsrik fiskare är han känd vida omkring.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
1.

4624

1. Här berörda f i s k e v a t t e n äro Stensjön, Uddebosjön, ån mellan dessa sjöar samt en bäck vid Tovrida.
2. 4/ Bäckens vid Tovrida stängdes av med håmmor och nät vid mynningen. Bäckens mynnar ut i en förlängning av Stensjön, och där placerades håmmor, vända med 'gimmen' mot Stensjön. Vanliga armar på håmman. Ett nät sattes dessutom längre ut utanför mynningen.

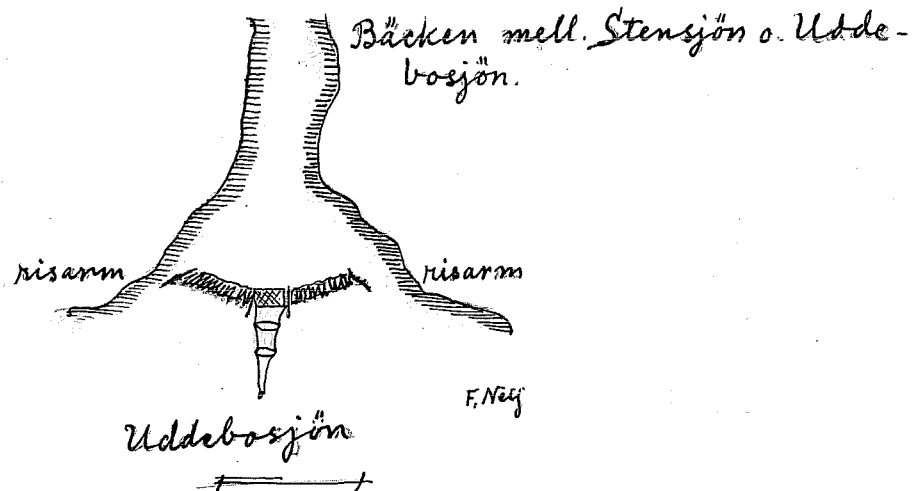

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
2.

3. a/ Mest ha använts håmmor men någon gång mjärdar av trä med enebast till gimmer. Såväl runda som fyrkantiga typen har använts men endast med en ingång eller gimme. I bäcken mellan Stensjön och Uddebosjön gjordes 'gäddeverke', bestående av mjärde med fyrkantig gimme och två risarmar, gjorda av mindre stegplan med ris iflätat och fästa med pålar.

Skillnaden mellan mjärde och hamma är, att hamma är större, har flera ringar och alltid är försedd med armar, vilket endast undantagsvis förekommer på mjärdar. Något bete i

4624

mjärdar har icke förekommit men väl i 'mörtstugor', där man använder linfrö som lockmedel.

4. Av s j ä l v f å n g a n d e n ä t ha endast läggnät brukats.

a. Materialet har varit hemspunnet 3-trådigt lingarn och (till mörtfiske) 100-trådigt bomullsgarn.

b. Tälarna voro förr av tagel.

c. Flötena voro 'treller' (trillor eller brickor) av tallebark.

d. Sänkena voro av ben eller tegel.

e. Meddelaren, som själv är gammal nätbindare, vet ej om annan knut än samma, som förekommer på köpta nät. Han binder med nätnål och använder den knuten med olika maskstorlek efter olika fiskeändamål.

f. Beträffande nätets boning säger meddelaren: "Om nätet va' 25 fanga' obott, så ble' då 12 fanga på öve'boninga och 12½ fang på unne'boninga, när då va' bott. Ädarna på nätet bara fästes i det läge, de föll. Förr va' då hanka' nereve'

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

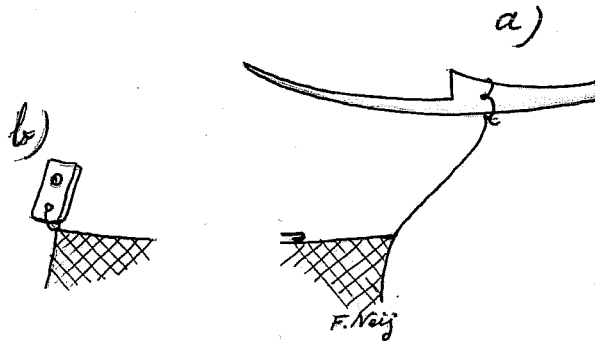
—*—
4.

4624

(nedtill på nätändarna) te' å sätta staka' i botten, men då va' ett stort fel." Nät om 24 famnars längd, bodda, förekommo också. Djupet på det färdiga nätet var för gäddfiske inemot land 4 fot. Annars användes även 5 och 6 fot djupa nät. Maskstorleken var på vanliga gäddnät "åtta varv på foten, då fastnar inga gädda unner $\frac{1}{2}$ kilo."

g. Näten få för färgning koka i 'sjöfärg' (förekommer i handeln) 3 timme. Den gamla metoden var emellertid att göra färgbadet av rönnbark, stenamossa och bresilja. Näten färgas "för fesken inte s'a si döm."

h. Pulsstång användes förr. Nätstickorna sågo ut så här:

Skriv endast på denna sida!

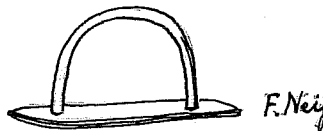
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

a) Nätsticka. b) Träbit med tvenne hål, det ena att fästa ena övre näthörnet i, det andra att träda på nätstickans spets för nätets fasthållande, när det var upplagt på stikan. Någon ordning med märkning eller årtal på nätstickor synes icke ha rått. Meddelaren band nät och gjorde stickor själv och kände igen sina. Det senare gjorde väl övriga fiskare också, och ehuru stölder förekommo, lär man icke ha tagit sig för att märka stickorna.

5. a. Notens delar voro armar, kalv, kilbräde på kalvens överkant samt dragrep eller notarep. Övriga flöten voro armar-flöten.

b. Redskap i övrigt voro endast bår och 'notabåga'.

c. Bihang under armarna ha icke brukats här.

d. Att rensa upp varpet med begagnades kätting och 'notaliner'.

e. Här har brukats vanlig not (stornot) och betesnot med '12

varv pr. fot'.

f. Endast not med kil, här kallad kalv, har förekommit.

g. Notar ha här begagnats med ända till 3, 4 alnars armslingor.

Material m.m. i noten:

a. Notnätet var av lingarn.

b. Tälmmaterialet var förr tagel.

c. Till flöten användes trä- eller barkstycken.

d. Sänkena utgjordes av ben.

e. Beträffande maskstorleken gällde bestämmelsen 'åtta varv pr. fot'. Knut som vid nätbindning.

f. Om notens boning säger meddelaren: "Den sköts inte tiondelen så mycke som näten."

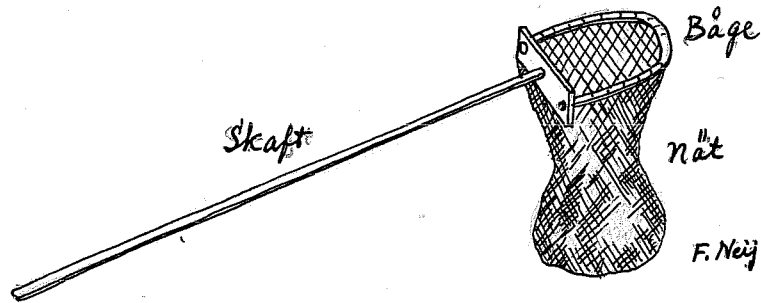
g. Färgning av notar har icke förekommit.

7. a. Sänkhåvar för kräftfiske av liknande modell som de köpta har meddelaren bundit, och binder ännu, själv.

b. Andra håvar som självständiga redskap äro här okända.

4624

c. Undertagshåv har brukats såväl vid kräftfiske med på spö fastbunden 'frö' (groda) som vid dragfiske. Håvens form var i enlighet med nedanstående teckning. Den gjordes tidigast av linnebast men sedan av mattvarp.

Håvnätet hade på påsens halva djup en insnörning och vidgades nedtill till en behållare.

8. a.1/ V. metning användes köpkrok. Till rev nyttjades tagel och senare mattvarp. Spöet bestod av en rak, fin liten gransam. Masken förvarades helt primitivt, ej sällan i en träsko.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

2/ Ståndkroksfiske i öppet vatten har bedrivits dels med spö, fastsatt vid stranden, dels på spö, nedstucket i sjöbotten, dels på flytboj. I vak användes vid fisket en pinne, lagd över vakens kanter. Nålgarn har även brukats, särskilt, när man misstänkte, att tjuvfiske förhades. Vid fiske med de vanliga köpta ståndkrokarna trädde den flätade mässingstafsen in genom munnen och ut genom analöppningen på betesfisken, så att kroken kom att ligga i dennas mungipa, se nedan fig. 1. Men även användes hemgjorda dubbelkrokar utan hullingar. Mässingstafsen var då försedd med öglor i båda ändarna och trädde in under betesfiskens ryggsinn från stjärt till nacke. Då ena öglan kommit ut vid nacken, trädde dubbelkrokens ena spets genom öglan, som trängdes imellan de båda krokskaften upp till dessas översta ända, varefter det hela drogs bakåt, så att krokskaften kommo under fiskens rygghud. Båda krokarna voro utformade av samma tråd, se fig 2.

4624

Fig. 1.

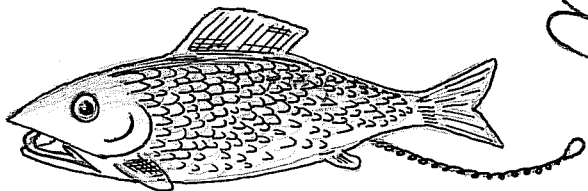
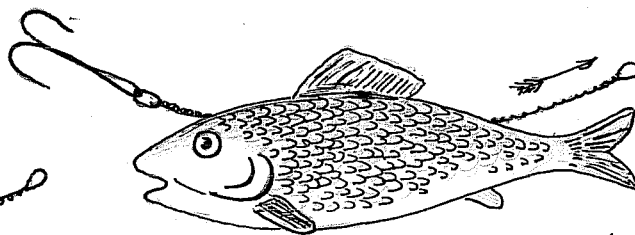
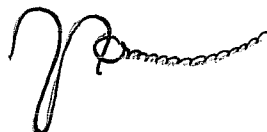

Fig. 2. a.

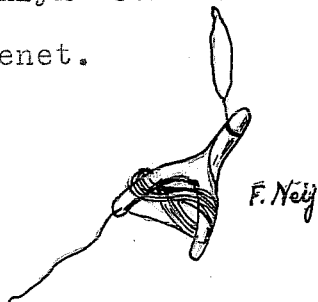

F. Nöij

b.

Ståndkroksreven virades vanligen på klyka och fästes lätt lösligt i en skåra på ena klykbenet.

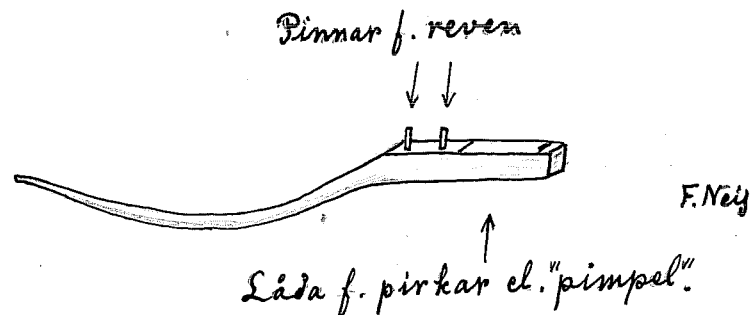
F. Nöij

4/ Långrev på 50, 100 à 150 krok har här brukats. Linan har varit av mattvarp men tidigare även den av tagel. Tafsavståndet har varit 3 alnar eller mera. Även till tafsar har man på senare tider använt mattvarp. Reven

upplades i låda med skårer i alla fyra överkanterna, där alla krokarna skötos ner, var i sin skåra. Betet påsattes före utläggandet, och hängde då krokarna med masken på lådans yttersidor med tafsarna i skårorna.

5/ Utterfiske bedrives här sedan omkring 40 år. Det brukliga är enkelt utterbräde med blybelastad underkant.

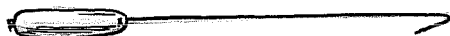
b. 2/ Pimpling är också brukligt. Spöet kallas oftast 'ventermetet', ehuru fisket i fråga bedrives både på is och i öppet vatten. Korg, isbill och skovel höra vinterfisket till. Det konstgjorda betet är pimpel av bly med mässingsskiva.

"Ventermete". (Pimpel-spö).

4624

c. Av ryck- och huggkrokar förekommer lakkronan, som här kallas lakatrella eller lakamete. (Jag har hos 'Johan i Uddebo' efterlyst ett sådant redskap, vilket jag vet honom ha fått till skänks, men förgäves. Det var försvunnet). Likaså användes huggkrok som hjälpredskap. Den kallas här 'hjulpekrok', är omkring 50 c/m lång och ser ut sålunda:

F. Neij

Den användes vid ståndkroksfiske i vakar att få upp större fiskar samt vid pimpling ibland även i öppet vatten.

9. L j u s t r i n g var bruklig förr. Ljustret hade "sju penna' mä hullinga'" och såg ut ungefär som nedan visas:

F. Neij

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
12.

4624

Särskilt stora fiskar lät man trötta ut sig genom att man släppte ljustret i sjön, försett med en liten lina med en större tyngd i, vilken fisken fick släpa med sig, tills han utmattades. Fisket i fråga bedrevs mest nattetid vid 'halster' och egentligen blott för gädda.

"Halster."

När man ljustrade gående i vattnet, bar man halstret eller också en tjärsticka i ena handen. Från båt måste man ljustra med användande av halster, fastsatt midskepps på utsidan av

ekans akterspegel medelst krampor eller krökta spikar. Man fick därvid ligga på knä på ena sidan av halstret och hade då ljuset ovan och på sidan om sig. Någon ljustring på måfå har icke här förekommit men väl i vak om vintern på den s.k. Femtingagöla strax norr om Tenhultssjön.

10. För klubbning eller dövande av gädda användes träklubba eller också nacken av en vanlig yxa.

11. Skjutning av fisk med jaktbössa har förr varit i bruk.

12. Om sprängning med dynamit nämner meddelaren:

"Då oskecket to' di se' för för nära år sen." Det lär därvid ha hänt ett missöde, så att metoden ej upptagits mera.

14. Snarning av gädda med mässingssnara på spö vid sjöstränder har varit bruklig. Snaran sänktes ned utvidgad och trädde framifrån om fisken. När man fått snaran långt nog påträdd, drog man hastigt till. Man har här den föreställningen, att gäddan blir lugnad eller försoffad, om man visslar åt henne. Detta tillvägagångssätt praktiserades även vid snarning,

4624

och trodde man sig på så sätt förlama henne, så att hon icke
kom sig för att försvinna, innan man hann draga åt snaran.
Självt har jag i ungdomen varit med om att snara gäddor på
det beskrivna sättet, fast utan trolleri.

mmmmmmmmmmmmmmmm

F. Neij

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

—*—
15.